

LINGVISTIKAOLÜMPIAADI PIIRKONNAVOOR

30. november 2022. a

Ülesanded ja lahendused ja kommentaarid

Dajaki ngaju keel

(20 punkti, autor János Egressy, tõlkinud Miina Norvik)

Dajak on Kalimantanil ehk Borneo saare põliselanike üldnimetus. Dajakid kõnelevad erinevaid malai-polüneesia keeli. Ngaju keelt kõneldakse saare kesk- ja lõunaosas. 2003. a seisuga oli kõnelejaid u 890 000.

A. Ühenda ngajukeelne fraas sobiva eestikeelse tõlkega. Kirjuta õige täht tühja lahtrisse.

1. <i>hong huma</i>	a. mere lähedusest
2. <i>likut gunu</i>	b. sinu ukse ette
3. <i>bentuk luang</i>	c. künka lähedusse
4. <i>bara baun-kuh</i>	d. mägede vahelt
5. <i>akan bentuk leuu</i>	e. ukse all
6. <i>dimpah huma-muh</i>	f. maja läheduses
7. <i>bara bentuk gunu</i>	g. uste vahel
8. <i>akan bukep</i>	h. minu eest
9. <i>bara penda rajang</i>	i. minu voodi kõrval
10. <i>akan silah laut</i>	j. maja tagant
11. <i>penda luang</i>	k. sinu alla
12. <i>akan baun luang-muh</i>	l. mere kõrvale
13. <i>bara laut</i>	m. sinu maja kaudu
14. <i>akan penda-muh</i>	n. külade vahele
15. <i>bara likut huma</i>	o. mäe taga
16. <i>silah rajang-kuh</i>	p. voodi alt

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	

B. Tõlgi ngaju keelde.

- minu taha
- mäe kaudu
- maja ees
- sinu ukse kõrvalt
- minu voodi läheduses
- sinu lähedusest

C. Selgita lahendust.

Baski arvsõnad

(20 punkti, autor Airika Harrik)

Baski keelt kõneleb Hispaanias ja Prantsusmaal emakeelena u 750 000 inimest. Keel ei sarnane ühegi oma naaberkeelega. Baski keelt peetakse jäänukiks kunagi Lääne-Euroopas levinud keelkonnast.

A. Ühenda baskikeelsed arvsõnad nende araabia numbrites vastetega. Kirjuta õige täht tühja lahtrisse.

1. <i>hirurogei ta hamar</i>	a.	11
2. <i>hamar</i>	b.	94
3. <i>berrogei ta zazpi</i>	c.	20
4. <i>hoge</i>	d.	13
5. <i>hoge ta hamalau</i>	e.	3
6. <i>hamairu</i>	f.	14
7. <i>hamaika</i>	g.	70
8. <i>larrogei ta hamalau</i>	h.	47
9. <i>hiru</i>	i.	10
10. <i>hamalau</i>	j.	34

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	

B. Kirjuta etteantud tehted araabia numbritega.

hamar + hoge + hiru = hoge ta hamairu

hamaika + hamaika = hoge ta bi

C. Kirjuta baski arvsõnadega.

7
4
77

D. Seleta baski arvusüsteemi.

Slovaki keel

(20 punkti, autor Margit Kerov)

Slovaki keel kuulub lääneslaavi keelte hulka. Slovaki keel on Slovakkia riigikeel ja seda kõneleb emakeelena üle 6 miljoni inimese.

On antud laused slovaki keeles ja nende tõlked eesti keelde.

Kõik nendes lausetes esinevad slovaki nimisõnad, mis pole algvormis (nimetavas käändes), on ühes ja samas käändes – akusatiivis.

Mõnede nimi- ja tegusõnade algvormid on järgmised:

ceruzka 'pliiats', *čln* 'paat', *d'akovať*, *hľadať*, *kačka* 'part', *kaderník* 'juuksur', *kupec* 'ostja', *mať*, *matka*, *myslieť*, *priateľ*, *rastlina* 'taim', *syr*, *šunka*, *vidieť*, *vlak*.

Märkus: *ô* hääldatakse *uo*, akuut (') märgib pikka täishäälikut, *ľ*, *ď* ja *ť* on palataalsed häälikud.

A. Lisa puuduvad tõlked.

1. <i>Hľadám priateľa.</i>	a. Ma otsin sõpra.
2. <i>Oni myslia na dcéru.</i>	b.
3. <i>My sme mysleli na priateľa.</i>	c. Me mõtlesime sõbrast.
4. <i>Oni nehľadali môjho otca.</i>	d. Nad ei otsinud minu isa.
5. <i>Moja dcéra a môj brat nehľadajú kačku.</i>	e.
6. <i>Poznali sme tvoju dcéru a tvoju matku.</i>	f. Me tundsim sinu tütart ja sinu ema.
7. <i>Ja nemyslím na vlak.</i>	g. Ma ei mõtle rongist.
8. <i>Oni nechajú rodinu.</i>	h.
9. <i>My sme ďakovali za môj počítač.</i>	i. Me tänasime minu arvuti eest.
10. <i>Oni nenechali ani kohúta ani mačku.</i>	j. Nad ei jätnud kukke ega kassi.
11. <i>My nepoznáme tvojho kaderníka.</i>	k.
12. <i>Tvoj brat a môj priateľ ďakujú za paradajku a šunku.</i>	l. Sinu vend ja minu sõber tänavad tomati ja singi eest.
13. <i>Myslíme na moju rodinu.</i>	m. Me mõtleme minu perekonnast.
14. <i>Ja poznám kupca.</i>	n.
15. <i>Nemali sme ani šunku ani syr.</i>	o. Meil ei olnud sinki ega juustu.
16. <i>Neďakujeme za rastlinu.</i>	p.
17. <i>Oni hľadali vlak.</i>	q.
18. <i>Otec a chlapec vidia električku.</i>	r. Isa ja poiss näevad trammi.

B. Tõlgi slovaki keelde (mitme tõlkevõimaluse korral esita ainult üks)

1. Ma tänan pliiatsi eest.
2. Nad ei näinud poissi ega ema.
3. Me ei otsinud sinu paati.
4. Sinu tütre ja sinu vennal on kass.
5. Kukk ja kass nägid venda.

C. Selgita lahendust.

Vana kirjaviis

(20 punkti, autor Külli Prillop)

On esitatud mõned eestikeelsed fraasid nii, nagu Otto Wilhelm Masing soovitas neid kirjutada 19. sajandi I poolel, ning nende vasted tänapäevases eesti kirjakeeles.

1. *palun minna kooli* palun mine kooli
2. *varas ripub peagi võllas* varas ripub peagi võllas
3. *uus kool sai täna valmis* uus kool sai täna valmis
4. *koer haugub öösel* koer haugub öösel
5. *laps loeb aabitsat* laps loeb aabitsat
6. *isa luges raamatut* isa luges raamatut
7. *pead linnast linast riidet tooma* pead linnast linast riidet tooma
8. *jäme palk võttis tuld* jäme palk võttis tuld
9. *mänd on suur puu* mänd on suur puu
10. *siin on minu onn* siin on minu onn

A. Millised jägmistest fraasidest on kirjutatud Masingu reeglite järgi õigesti? Märki iga sõna juurde, kas see on korrektne või mitte.

1. a. *suured* b. *pead* suured pead
2. a. *varras* b. *jäi* c. *maale* varras jäi maale
3. a. *koll* b. *kollis* c. *onni* koll kolis onni
4. a. *pidin* b. *sööma* pidin sööma

B. Kirjuta tänapäevases ortograafias.

1. *üüb*
2. *kuub*
3. *tülla*
4. *tüllk*

C. Pane esitatud näidete põhjal kirja Masingu õigekirjareeglid.

Dajaki ngaju keel. Lahendus

A. Ühenda ngajukeelne fraas sobiva eestikeelse tõlkega. Kirjuta õige täht tühja lahtrisse. (8 punkti)

1.	f
2.	o
3.	g
4.	h
5.	n
6.	m
7.	d
8.	c
9.	p
10.	l
11.	e
12.	b
13.	a
14.	k
15.	j
16.	i

B. Tõlgi ngaju keelde. (6 punkti)

g) minu taha	akan likutkuh
h) mäe kaudu	dimpah gunu
i) maja ees	baun huma
j) sinu ukse kõrvalt	bara silah luangmuh
k) minu voodi läheduses	hong rajangkuh
l) sinu lähedusest	baramuh

C. Selgita lahendust.

Kohafraaside ülesehitus:

- kuhugi suundumist või kuskilt lähtumist märkiv sõna:
akan esineb lausetes, mis seostuvad kuhugi liikumisega ('kuhu'),
bara esineb lausetes, mis seostuvad kuskilt lähtumisega ('kust'),
kuskil paiknemist ('kus') eraldi sõnaga ei tähistata (selliselt käitub ka 'kaudu');
- spetsiifilisemat kohasuhet märkiv sõna (nt *silah* 'kõrval', *penda* 'all' jne);
- nimisõna, millele võib liituda ka possessiivsufiks.

Spetsiifilisemat kohasuhet märkiv sõna *hong 'läheduses'* erineb selle poolest, et seda ei kasutata, kui on tegu kuhugi suundumise või kuskilt lähtumisega. Nt kui 'maja läheduses' on *hong huma*, siis 'künga lähedusse' ja 'mere lähedusest' on vastavalt *akan bukep* ('kuhu' + küngas) ja *bara laut* (st 'kust' + meri). St justkui *hong* puudumisest saame aru, et tegu on lähedusega.

Omamist väljendatakse liidetega *-kuh* 'minu', *-muh* 'sinu'.

Baski arvsõnad. Lahendus

A. Ühenda baskikeelsed arvsõnad nende araabia numbrites vastetega. Kirjuta õige täht tühja lahtrisse. (10 punkti)

1.	<i>hirurogei ta hamar</i>	3×20 ja $10 = 70$	a.	11
2.	<i>hamar</i>	10	b.	94
3.	<i>berrogei ta zazpi</i>	2×20 ja $7 = 47$	c.	20
4.	<i>hoge</i>	20	d.	13
5.	<i>hoge</i> ta <i>hamalau</i>	20 ja $10 + 4 = 34$	e.	3
6.	<i>hamairu</i>	$10 + 3 = 13$	f.	14
7.	<i>hamaika</i>	11	g.	70
8.	<i>larrogei ta hamalau</i>	4×20 ja $10 + 4 = 94$	h.	47
9.	<i>hiru</i>	3	i.	10
10.	<i>hamalau</i>	14	j.	34

1.	g
2.	i
3.	h
4.	c
5.	j
6.	d
7.	a
8.	b
9.	e
10.	f

B. Kirjuta etteantud tehted araabia numbritega. (2 punkti)

$$\text{hamar} + \text{hoge} + \text{hiru} = \text{hoge} \text{ ta } \text{hamairu} \quad 10 + 20 + 3 = 33$$

$$\text{hamaika} + \text{hamaika} = \text{hoge} \text{ ta } \text{bi} \quad 11 + 11 = 22$$

C. Kirjuta baski arvsõnadega. (3 punkti)

- 7 *zazpi*
4 *lau*
77 *hirurogei ta hamazazpi* 3×20 ja $10 + 7$

D. Seleta baski arvusüsteemi. (5 punkti)

Tegu on 20-süsteemiga.

Arvude 1–10 jaoks on erinevad tüvisõnad.

Arve 11–19 väljendatakse liitsõnadega, mis moodustatakse valemi $10 + n$ järgi (n on 1–9), kusjuures '10' on kujul *hama-* ja ühelisi märkiva sõna algusest *h* kaob, nt *hamar + hiru = hamairu*.

Alates 20-st moodustatakse arve valemiga $n \times 20$ ja a , kus a on 1–19. 'ja' on baski arvudes *ta*. 20 kordsete puhul jääb osis a ära. Sõna '20' alguses $h > r(r)$. Nt *hiru x hoge* = *hirurogei*.

(Häälikumuutusi on ka tüvedes, nt 20-ga korrutamisel kordajat tähistavates sõnades '2' ja '4' on häälikumuutused $bi > be-$, $lau > la-$.)

Slovaki keel. Lahendus

A. Lisa puuduvad tõlked. (3,5 punkti)

2. <i>Oni myslia na dcéru.</i>	b. Nad mõtlevad tütest.
5. <i>Moja dcéra a môj brat nehl'adajú kačku.</i>	e. Minu tütar ja minu vend ei otsi parti.
8. <i>Oni nechajú rodinu.</i>	h. Nad jätavad pere.
11. <i>My nepoznáme tvojho kaderníka.</i>	k. Me ei tunne sinu juuksurit.
14. <i>Ja poznám kupca.</i>	n. Ma tunnen ostjat.
16. <i>Neďakujeme za rastlinu.</i>	p. Me ei täna taime eest.
17. <i>Oni hľadali vlak.</i>	q. Nad otsisid rongi.

B. Tõlgi slovaki keelde (mitme tõlkevõimaluse korral esita ainult üks) (5 punkti)

1. Ma tänan pliiatsi eest.	(Ja) ďakujem za ceruzku.
2. Nad ei näinud poissi ega ema.	Oni nevideli ani chlapca ani matku.
3. Me ei otsinud sinu paati.	Nehľadali sme. / My sme nehl'adali tvoj čln.
4. Sinu tütrele ja sinu vennal on kass.	Tvoja dcéra a tvoj brat majú mačku.
5. Kukk ja kass nägid venda.	Kohút a mačka videli brata.

C. Selgita lahendust. (11,5 punkti)

Väitlause (tavaline) sõnajärg on alus-öeldis-muu. Asesõnad võib lausest ära jätta.

Eessõnad pannakse käänatava sõna ette.

Kuuluvust näitavad asesõnad ühilduvad järgneva nimisõnaga.

'ja' on eitavas lauses *ani ... ani*, jaatavas lihtsalt *a*.

Verbivormid

Ainsuse 1. pöörde lõpp olevikus on *-m*, mitmuse 1. pööre lõpp *-me* ja mitmuse 3. pöörde lõpp *-jú* või *-a*.

Mineviku tunnus mitmuses on *-li* (ainsuse kohta ülesandes näiteid pole). Pöördelõppu sellele ei lisandu, aga mitmuse 1. pöoret näitab abiverb *sme*. Kui lauses on asesõna *my*, siis on *sme* verbi ees; kui asesõna pole, siis verbi järel (valik nende kahe võimaluse vahel on vaba).

Eitust märgib verbi eesliide *ne-*.

Slovaki verbid jagunevad erinevatesse konjugatsioonidesse. Ülesandes on sõnu kolmest konjugatsioonist.

- hl'adať, mať, nechať, poznať* – neis on mitmuse 3. pöörde lõpp *-jú* ja 1. pöörde tunnuse ees *a* muutub *á*-ks.
- ďakovať* – lõpud samad, mis 1. konjugatsioonis, aga algvormi *-ova-* muutub 1. pöördetunnuse ees *uje*-ks, mitmuse 3. pöörde tunnuse ees *u*-ks.
- myslie-ť, vidieť* – mitmuse 3. pöörde tunnus on *-a*. Tüve *-ie-* asemel on 1. pöörde vormides *-í-*, mitmuse 3. pöordes *-i-*, minevikus *-e-*.

Nimisõnade akusatiiv

a-lõpulistel (naissoost) sõnadel muutub akusatiivis sõna lõpus *a > u*.

Meessoost isikuid ja loomi (elusolendeid) märkivatel sõnadel on akusatiivi lõpus *-a* (seejuures *-ec > -ca*), elutuid objekte märkivad konsonandiga lõppevad (meessoost) sõnad on akusatiivis ilma lõputa.

Vana kirjaviis. Lahendus

On esitatud mõned eestikeelsed fraasid nii, nagu Otto Wilhelm Masing soovitas neid kirjutada 19. sajandi I poolel, ning nende vasted tänapäevases eesti kirjakeeles.

1. *palun minne kooli* palun mine kooli
2. *varras ripub peagi võllas* varas ripub peagi võllas
3. *uus kool sai täna valmis* uus kool sai täna valmis
4. *koer haugub öösel* koer haugub öösel
5. *laps loeb aabitsat* laps loeb aabitsat
6. *isa luges raamatut* isa luges raamatut
7. *pead linnast linast riiet tooma* pead linnast linast riiet tooma
8. *jäme palk võttis tuld* jäme palk võttis tuld
9. *mänd on suur puu* mänd on suur puu
10. *siin on minu onn* siin on minu onn

A. Millised jägmistest fraasidest on kirjutatud Masingu reeglite järgi õigesti? Märki iga sõna juurde, kas see on korrektne või mitte. (10 punkti)

1. a. *suured* ^{õige} b. *pead* ^{õige} suured pead
2. a. *varras* ^{õige} b. *jäi* ^{vale} c. *maale* ^{õige} varras jäi maale
3. a. *koll* ^{õige} b. *kollis* ^{õige} c. *onni* ^{vale} koll kolis onni
4. a. *pidin* ^{vale} b. *sööma* ^{õige} pidin sööma

B. Kirjuta tänapäevases ortograafias. (4 punkti)

1. *üß* ^{uss}
2. *Rub* ^{kas}
3. *tülle* ^{tule}
4. *tülk* ^{tuule}

C. Pane esitatud näidete põhjal kirja Masingu õigekirjareeglid. (6 punkti)

Lahtise silbi pikk/ülipikk täishäälik märgiti ühe tähega (*male* 'maale', *abitsat* 'aabitsat'), kinnise silbi pikk täishäälik kahega (*uus*, *siin*).

Lahtise silbi lühikest täishäälikut märkis järgneva kaashääliku kahekordne kirjutus (*lugges* 'luges', *linnast* 'linast'). Kui seesugust topelt kirjutatud kaashäälikut pidi lugema pika või ülipikana, märkis Masing eelneva vokaali kohale rõhumärgi (*wõllas* 'võllas' vrd *wõllas* 'võlas'). Ühesilbilise sõna lõpus kirjutati ülipikk kaashäälik ühe tähega (*õn* 'onn').

Täis- ja kaashäälikuühendites kirjutati tähed ühekordselt. Laadivahelduslike sõnade nõrgas astmes kõrvuti jäävatest täishäälikutest esimese peale pandi täpid (sest need täishäälikud kuulusid toona veel eriti silpidesse), nt *pēad* sõnast *pidama*; aga *koer*, mitte *köer*). Tänapäevase kirja *õ*, *ä* ja *ü* täppide asemel oli tähe kohal väike e-märk.

Punkt täishääliku all märkis järgneva kaashääliku peenendust (sõnas järgmises silbis on *i* või *j* või lisandub see *i* muutevormides), nt *kõlj*, *põlk*.

Kasutusel oli kaks erinevat s-i. Üht kasutati silbi alguses, teist lõpus ja sees.